

SKUPIENIEC LIPOWY *OXYCARENUS* *LAVATERAE* (FABRICIUS, 1787) NOWY INWAZYJNY PLUSKWIAK NA LIPACH W KRAKOWIE

Pluskwiak należy do podrzędu pluskwiaków różnoskrzydłych i rodziny Oxycarenidae. Owad wyróżnia się spośród innych przedstawicieli rodzaju w Europie największymi rozmiarami ciała (4,8 – 6,0 mm), czerwoną nasadą półpokryw, jednolicie czarnym przedpleczem, głową i czułkami oraz bezbarwną i przezroczystą błonką półpokryw [7] (Ryc. 1).

Ryc. 1. Kopulująca para skupieńca lipowego *Oxycarenus lavatae* – Libertów 30.08.2020 r. Fot. M. Kosibowicz.

Do niedawna nie był wykazywany z terenów naszego kraju. Jeden osobnik pluskwiaka śródziemnomorskiego, bo tak na początku był określany, znaleziony został w marcu 2014 roku w Rzeszowie pod korą platana (*Platanus acerifolia*) [2]. Od tego momentu mamy coraz więcej informacji na temat jego inwazji na terenie kraju. Dzięki jego behawioryzmowi po-

legającemu na agregacji wielu osobników (Ryc. 2), tworzących liczne, nawet kilkudziesięczne skupiny na pniach lip, ochrzczony został skupieńcem lipowym [5]. Koncentracja w licznych grupach na pniach lip ułatwia śledzenie rozprzestrzeniania się pluskwiaka na terenie naszego kraju. Zjawisko to jest łatwo zauważalne nawet przez osoby przypadkowe, dzięki

czemu mamy wiele informacji o nowych miejscach jego pojawiania się, bardzo często publikowane wraz ze zdjęciami w internecie, na forach i portalach społecznościowych oraz w lokalnych gazetach. W 2018 r. wykazany z Cieszyna, a następnie z szeregu stanowisk na Dolnym Śląsku (Brzeg, Bielawa, Wrocław,

Libertów, Kraków). W Krakowie wykazany z Parku Jordana w 2019 r. [8], w następnym roku jest już w wielu miejscach miasta i w sąsiednich miejscowościach, gdzie licznie opanowuje pnie lip, głównie drobnolistnych. Pierwotną ojczyzną skupieńca lipowego jest rejon basenu śródziemnomorskiego

Ryc. 2. Agregacja pluskwiaków *Oxycarenus lavatae*. Fot. M. Kosibowicz.

Legnica, Nysa, Oława, Jawor, Racibórz) [1,2,4]. W chwili obecnej jest już w województwach: lubuskim (Gubin, Słubice, Nowa Sól, Zielona Góra), wielkopolskim (Kalisz, Poznań, Pleszew, Nowy Tomyśl, Radzewo k. Kórnik, Piotrowice k. Czempania, Ostrzeszów), łódzkim (Łódź, Radomsko), kujawsko-pomorskim (Bydgoszcz), opolskim (Brzeg, Opole, Gogolin, Gubin), śląskim (Tychy), świętokrzyskim (Sandomierz) i małopolskim (Oświęcim,

obejmujący Wyspy Kanaryjskie, północno-zachodnią część kontynentalnej Afryki Północnej oraz południowo-zachodnią Europę. Naturalny zasięg w tej ostatniej obejmował Półwysp Iberyjski, Francję, niemal całe Włochy oraz północno-zachodnią część Półwyspu Bałkańskiego. W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku pluskwiak zaczął szybko rozszerzać swój areał w kierunku północnym i wschodnim, stając się w wielu krajach gatunkiem inwazyjnym.

W 1985 r. znaleziono go w Czarnogórze, w 1994 r. na Węgrzech, w 1995 r. na Słowacji, w 1996 r. w Serbii, w 1998 r. w Bułgarii, w 1999 r. w północnej Francji, w 2001 r. w Austrii, w 2002 r. w północnej Szwajcarii, w 2003 r. w Finlandii, a w 2004 r. w Czechach i Niemczech. Do Rumunii gatunek ten dotarł w 2009 r., a w 2017 roku po raz pierwszy zaobserwowano go w północno-zachodniej Turcji. Obecnie gatunek ten podawany jest już z Holandii i Wielkiej Brytanii [4]. Przyczyny tej szybkiej inwazji można upatrywać we wzroście temperatury w ostatnich latach na terenie północnej i wschodniej Europy oraz łagodnym zimą, bez dłuższych okresów z temperaturą poniżej -15°C , przy której te owady giną. W terenach swego pochodzenia pluskwiak żeruje na roślinach zielnych z rodziny ślazowatych (Malvaceae), w warunkach polskich kojarzony jest tylko z lipami, na których gromadzi się w końcu lata w celach hibernacji zimowej.

W 2016 roku ze ślinianek pluskwiaka wyizolowano nowy dla nauki gatunek świdrowca *Phytomonas*

oxycareni. Przedstawiciele rodzaju *Phytomonas* są pasożytami roślin, a pluskwiak ten służyć może jako ich wektor [6]. Nie wykryto jednak zakażeń lip, stąd przypuszcza się, że pluskwiaki na nich nie żerują, a jedynie żywią się wypływającym sokiem, podobnie jak często z nimi współwystępujący pluskwiak kowal bezskrzydły *Pyrrhocoris apterus*. Co prawda są doniesienia, że osobniki dorosłe tuż po przezimowaniu prowadzą żer na młodych liściach lip, wywołując ich uszkodzenia i deformacje [3]. Wydaje się koniecznym prowadzenie dalszych obserwacji owadów celem określenia ich potrzeb pokarmowych i sposobu żerowania na terenach inwazyjnych.

Mieczysław Kosibowicz
Instytut Badawczy Leśnictwa –
Zakład Lasów Górskich w Krakowie
e-mail: M.Kosibowicz@ibles.waw.pl

Bibliografia:

1. Gierlasiński G., Kolago G., Rutkowski T., Taszakowski A., Klejdysz T., Regner J., Fiedor M., Rakoczy T., Żurawlew P. (2018). Nowe stanowiska rzadkich i ciekawych pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) w Polsce. „Heteroptera Poloniae Acta Faunistica”. 12, s. 65-73
2. Hebda G., Olbrycht T. (2016). *Oxycarenus lavaterae* (FABRICIUS, 1787) (Hemiptera: Heteroptera: Oxycarenidae) – gatunek nowy dla fauny Polski. *Wiadomości Entomologiczne* 35: 133-136.
3. Kment P. (2010). Blánatka lipová – podivuhodný přírůstek v naší fauně ploštic. *Živa* 1: 30–31.
4. Kuźmiński R., Mazur A. (2019). Pierwsze stanowiska inwazyjnego gatunku *Oxycarenus lavaterae* (Fabricius, 1787) (Hemiptera: Heteroptera: Oxycarenidae) w środkowo-zachodniej Polsce. *Acta Sci. Pol. Silv. Colendar. Ratio Ind. Lignar.* 18(4), 221–225
5. Lis B., Kadej M., Mazurek J. (2019). Dane na temat rozprzestrzeniania się inwazyjnego gatunku *Oxycarenus lavaterae* (Fabricius, 1997) (Heteroptera: Lygaeoidea: Oxycarenidae) w południowo-zachodniej części Polski. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica.* vol.13: 3-17. Opole, 00 II 2019.
6. Seward E.A., Votýpka J., Kment P., Lukeš J., Kelly S. (2016). Description of *Phytomonas oxycareni* n. sp. from the salivary glands of *Oxycarenus lavaterae*. *Protist* 168: 71–79 [2017].
7. Wachman E., Melber A., Deckert J. (2007). Wanzen. Band 3. Pentatomomorpha I. Aradidae, Lygaeidae, Piesmatidae, Berytidae, Pyrrhocoridae, Alydidae, Coreidae, Rhopalidae, Stenocephalidae. *Die Tierwelt Deutschlands*, 78 Teil, Goecke & Evers, Keltern

Internet:

8. <https://entomo.pl/forum/viewtopic.php?f=901&t=39694&hilit=Oxycarenus+lavaterae>